

INGEN RÖRELSE ÄR EN Ö

SLUTRAPPORT FÖR RFSL STOCKHOLMS
OCH RFSL FÖRBUNDETS ARVSFONDSPROJEKT
FUNKISPROJEKTET 2014–2017

Författare: Lisa Ericson

Textgranskare: Kristina Ullgren, Johanna Nyberg & Jo Tengblad Söder

Korr: Majk Michaelsdotter

Formgivare: Eva Wilsson

Foto: Mashid Rasti, Mathilda Piehl, Anna Pela, Johanna Nyberg och Jo Tengblad Söder

Översättare lättläst sammanfattning: Eva Bernhardtson

Tryck: Gävle Offset 2017

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

LÄTTLÄST SAMMANFATTNING	7	FÖRDJUPAD UTVÄRDERING GENOM ENSKILDA INTERVJUER	41
INLEDNING	11	Tillvägagångssätt	41
BAKGRUND	14	Kort presentation av informanter från LSS-verksamheter	42
Förstudiens resultat	16	Kort presentation av informanter från funktionshinderrörelsen	42
Var finns vår plats?	19	Att göra intervjuer med personer med normbrytande kognitiv funktionalitet	42
Behovet av utbildning	21	Etiska reflektioner	42
VAD HAR FUNKISPROJEKTET GJORT UNDER SINA TRE ÅR?	22	Analysteman i intervjuerna	43
Kort sammanfattning	22	Hur har utbildningsinsatserna påverkat de olika verksamheterna och organisationerna?	43
Övergripande projektmål	22	Vad har Funkisprojektets utbildning betytt för dig?	44
Delmål	23	Har du förändrat ditt sätt att arbeta och tänka kring bemötande?	45
Utbildningsfokus	23	Upplever du att du har fått det stöd och den kunskap du behöver?	47
Utbildning för LSS-personal och för funktionshinderorganisationer	24	Vad skulle behövas för att ni ska kunna jobba vidare med frågorna?	50
Metodmaterial	25	Om du fick önska inför framtiden?	52
HBTQ-hänget – en social mötesplats	26	INTERVJUER MED HBTQ-HÄNGETS DELTAGARE	
Interna utbildningsinsatser	27	”DET ÄR 100 % BRA!”	57
HUR HAR VI ARBETAT INOM PROJEKTET?	28	Kort informantpresentation	57
HUR MÅNGA HAR VI NÅTT UNDER PROJEKTETS TRE ÅR?	30	Hur har målgruppen upplevt att komma till Hbtq-hänget?	58
Utbildningar	30	Vad har Hbtq-hänget betytt för målgruppen?	59
Mässor/konferenser	30	ENKÄTUTVÄRDERING RIKTAD TILL RFSL:S TJÄNSTEPERSONER	
Pride	31	ANGÅENDE FUNKISPROJEKTETS INTERNA ARBETE	60
HUR HAR MÅLGRUPPEN UPPLEVT PROJEKTET?	32	HBTQ-HANDBOKEN – HUR HAR DEN ANVÄNTS?	64
Utvärdering av utbildningar	32	VILKEN BETYDELSE HAR FUNKISPROJEKTET HAFT?	66
Utvärderingar från LSS-verksamheter	32	Har projektet skapat opinion för frågorna – på vilket sätt?	66
Utvärderingar från funktionshinderorganisationer	36	VAD HÄNDER NU?	68
		Hur jobbar vi vidare?	68
		REFERENSFÖRTECKNING	70
		Litteratur	70
		Rapporter	71

LÄTTLÄST SAMMANFATTNING

FUNKISPROJEKTET

I tre år har RFSL Förbundet och RFSL Stockholm samarbetat i ett projekt. Projektets namn är Funkisprojektet.

Funkisprojektet har arbetat med att visa de rättigheter som hbtq-personer med funktionsnedsättningar har.

Det har Funkisprojektet gjort bland annat genom att få fler att se och förstå de normer som hör ihop med hur människor fungerar, med hbtq och med rättigheter.

En del människor har kroppar som fungerar på ett annat sätt.
Det kan vara att ha svårt att gå eller förstå.
Ibland kallas det funktionsnedsättning.

En norm är en typ av regel i samhället om hur det är vanligt att vara och att leva.
Funkisprojektet vill ändra på normer som diskriminerar, så att alla kan vara den hen vill vara och leva det liv som hen vill leva.

RFSL är ett förbund för hbtq-personer.
HBTQ är en förkortning av flera ord.
H står för homosexuell, B för bisexuell
T för transpersoner och Q för queer.

SAMARBETE

I projektet har RFSL samarbetat med personer med erfarenhet av normer som diskriminerar, till exempel att det inte finns hissar i alla hus eller att texter inte finns på lättläst svenska.

Vi har också samarbetat med bland annat LSS-verksamheter, som gruppboenden. LSS är en lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.

OLIKA SAKER

Funkisprojektet har arbetat med flera saker. Det viktigaste har varit utbildningar i normkritik. Normkritik är att studera det som många tycker är normalt, istället för att studera det som bryter mot de normer som finns i samhället. Normkritik är ett sätt att skapa mer jämlikhet. Jämlikhet är att alla människor är lika mycket värda och att alla behandlas lika. Att skapa mötesplatser för hbtq-personer som arbetar på daglig verksamhet eller bor på gruppboenden har också varit viktigt i projektet.

DET HÄR VILLE VI

Vi ville att Funkisprojektet ska göra så att hbtq-personer med normbrytande funktionalitet blir bemötta på ett bättre sätt. Både inom RFSL:s verksamheter, inom funktionshinderorganisationer och inom LSS-verksamheter.

DET HÄR HAR VI GJORT

Vi har utbildat många personer inom RFSL Förbundet, RFSL Stockholm och RFSL Ungdom.

De flesta tycker att de vet mer om tillgänglighet och om funktionsfrågor än innan Funkisprojektet. Vi har utbildat 34 olika LSS-verksamheter och 19 funktionshinderorganisationer om bland annat hbtq-frågor och rättigheter.

De flesta säger att utbildningen är bra. Utbildningen har varit gratis att delta i.

Vi har också skrivit tre olika material för verksamheter och för personer som vill fortsätta att arbeta med normkritik.

Vi har informerat om Funkisprojektet genom utbildningar, pridefestivaler och konferenser i hela Sverige.

HBTQ-HÄNGET

Vi har startat Hbtq-hänget som är en mötesplats för alla som bor i gruppboende eller serviceboende eller jobbar på daglig verksamhet. Det är för hbtq-personer eller de som är nyfikna på hbtq-frågor. Hbtq-hänget är också för dig som är över 18 år och som går på till exempel särskole-gymnasiet. Vi har haft 20 träffar med 5 till 12 deltagare. Många berättar att de längtar till träffarna. Många berättar också att de har känt sig välkomna från första början.

INLEDNING

Vi vill börja med att tacka alla inblandade i Funkisprojektet, alla fantastiska människor vi mött, alla verksamheter och föreningar som vi har träffat och lärt oss så mycket av. Tack till Arvsfonden för att ni ger oss möjligheten att påverka och förändra.

Vi vill inleda vår slutrapport med att lyfta upp tre viktiga citat från våra målgrupper som på ett tydligt sätt beskriver varför Funkisprojektet har varit ett så betydelsefullt projekt. Vi har valt att döpa slutrapporten till "Ingen rörelse är en ö" efter ett citat från Maria Johansson, ordförande i FQ, föreningarna Forum – Kvinnor och funktionshinder och Lika Unika, tidigare även ordförande i DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder. Maria skrev så här på sin facebooksida efter att vi hade varit och utbildat Lika Unikans styrelsegrupp och kansli:

"Ingen rörelse är en ö." Funktionshinderrörelsen har och behöver nå hbtq medlemmar, precis som hbtq-rörelsen har och behöver nå medlemmar med funktionsnedsättning och exempelvis behov av tillgänglighet. Dessutom finns många beröringspunkter mellan de olika frihetskamperna. Den som vill förändra och påverka utifrån alla människors likhet i värde och rättigheter har ett särskilt ansvar.

Vi tycker att Maria på ett tydligt vis fångar flera viktiga delar i Funkisprojektets syfte. Att förändra, att påverka, att skapa tillgängliga sammanhang för alla och framförallt att samarbeta med varandra. I dag är det än mer viktigt att vi inom hbtq-rörelsen visar oss solidariska med funktionshinderrörelsen och personer med normbrytande funktionalitet när vi står inför en situation där allt fler blir av med

sina rättigheter genom minskade assistanstimmar och uppbyggnaden av nya ”intuitionsliknanden” boenden. Därför blev vi väldigt stolta när RFSL Förbundet, RFSL Stockholm och RFSL Ungdom ställde sig bakom RBU:s (Rörelsehindrade barn och unga) krav och manifestation om nödstopp för indragna assistansbeslut den 3 december 2016.¹

Jag är mer bekväm i mötet med hbtq-personer. Mer reflekterande och kritisk mot ogynnsamma normer. I min yrkesroll försöker jag vara mer ”öppen”. Försöker inte ta för givet att en kvinna exempelvis lever med en man.

Så berättar en av informanterna som vi intervjuat om hur det var att delta på vår utbildning för LSS-personal. I referensgruppen för Hbtq-hänget och Hbtq-handboken pratade vi med hbtq-personer som bor i gruppbostad eller arbetar på daglig verksamhet. En av dem sa:

Man måste veta vad man har för rättigheter och man ska få vara vem man är utan att känna sig nedtrampad.

Om man inte vet om sina rättigheter och möjligheter är det svårt att ställa krav eller våga testa vad ens identitet är. Detta har blivit extra tydligt utifrån de berättelser vi har fått höra från deltagarna på Hbtq-hänget. Så här beskriver en av deltagarna varför han vill komma till Hbtq-hänget:

**För att känna trygghet och prata rättigheter.
Man får vara precis den man är.**

¹ Läs mer på: <http://rbu.se/manifestation-3-december/>

BAKGRUND

Föreställningar om att man som normbrytare endast kan bryta mot en norm resulterar i att personer med funktionsnedsättningar antas vara heterosexuella cispersoner.² (Ericson 2013, s. 6) Detta konstaterade vi i förstudien *Och aldrig mötas de två*, 2013. Det är utifrån denna kunskap som Funkisprojektet har sin grund. Vårt mål och syftet med Funkisprojektet har varit att:

FÖRÄNDRA DISKRIMINERANDE NORMER SÅ ATT ALLA HAR MÖJLIGHET ATT VARA DEN MAN MAN ÖNSKAR OCH LEVA DET LIV MAN VILL!

Vi fortsatte med att i förstudien fastställa att vi vet från tidigare forskning och undersökningar att hälsoläget för unga hbtq-personer är avsevärt sämre i jämförelse med för ungdomsgruppen i stort. (jmf. Ungdomsstyrelsen *Hon, hen, han* 2010; RFSL Ungdom *Effekter av heteronormen* 2009) Folkhälsoinstitutet kom 2012 med en rapport där det framgår att unga personer med funktionsnedsättningar har sämre hälsa i jämförelse med unga personer utan funktionsnedsättningar:

Barn med funktionsnedsättning har sämre hälsa än andra. Oavsett hur svår deras funktionsnedsättning är, har de oftare ont i magen, ont i huvudet, svårt att sova och dålig aptit. Sett till typen av funktionsnedsättning är det främst barn med huvudsakligen fysiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som har dessa besvär. (Statens Folkhälsoinstitut. Hälsa och välfärd hos barn och unga med funktionsnedsättning. 2012:02 s. 8)

2) Cisperson – Den som inte identifierar sig som transperson. En person vars juridiska och biologiska kön stämmer överens med könsidentiteten kallas för cisperson. Till exempel: en ciskvinna känner sig som en kvinna och registrerades som kvinna vid födseln. Cis är latin för ”på samma sida”.

Dessa resultat liknar således de resultat som framkom i Ungdomsstyrelsens rapport gällande hbtq-ungdomar. Det vi kan konstatera av detta är att om man bryter mot vårt samhälles normer när det gäller kön och könsidentitet, sexuell läggning eller funktionalitet så riskerar man att drabbas av både psykisk och fysisk ohälsa. Det finns i dagsläget inga siffror på hur hbtq-personer med funktionsnedsättningar mår i förhållande till den övriga befolkning.

I den avslutande analysdelen i förstudien skrev vi om de resultat vi kom fram till och det arbete vi hade framför oss:

Vi har genom intervjuerna med de tio informanterna tydligt visat att vi, RFSL som organisation på allvar måste börja arbeta med funkis- och tillgänglighetsfrågor för att inkludera hbtq-personer med erfarenheter av olika funktionsnedsättningar. Det ligger mycket arbete framför oss och vår förhoppning är att vi beviljas nya medel från Arvsfonden för att påbörja det förändringsarbete som vi så tydligt ser att vi behöver genomföra. Vi ser också genom enkätundersökningen att det finns ett stort behov av utbildningsinsatser inom de olika funktionshinderorganisationerna och LSS-verksamheter som svarat på enkäten. Av 159 tillfrågade får vi 59 svar och av dem är det endast 17 som uppger att de arbetar med hbtq-frågor. Men det är 29 som uppger att de ser att det finns ett behov av att arbeta med hbtq-frågor i deras verksamhet eller organisation. (Ericson 2013, s. 59)

Låt oss ta er med på Funkisprojektets resa, så ska vi berätta vad vi lyckats åstadkomma och hur vi ska fortsätta arbeta.

FÖRSTUDIENS RESULTAT

Kontentan av informanternas berättelser i förstudien (Ericson 2013) var upplevelsen att det inte fanns några rum eller verksamheter för hbtq-personer med normbrytande funktionalitet. Att det till syvende och sist handlade om bristande tillgänglighet. Det som blev tydligt för oss i förstudien var att RFSL på många sätt både missat och misslyckats med att nå hbtq-personer med erfarenheter av normbrytande funktionalitet.

Det är som om man vill sätta in det i olika fack. Den lesbiska, eller hbt-biten är en bit och funktionshinderbiten är en annan bit. Och aldrig mötas de två. För då tycker man att det är för jobbigt eller för komplicerat att se båda sidorna, eller båda sakerna. /Britt (Ibid, s. 32)

Gemensamt för alla informanter i förstudien var upplevelsen av svårigheter att ta plats med både sin hbtq-identitet och funktions-identitet inom hbtq- och funktionsrörelsen. Man upplevde att man på ett eller annat sätt fick göra avkall på delar av sin identitet för att ha möjlighet att på ett tryggt sätt ta plats i rummen. Det kan handla om att acceptera otillgängliga lokaler, okunskap eller starka heteronormativa uttryck.

En del av informanterna i förstudien beskrev situationer där de upplevde att det var svårt att tas på allvar och bli sedd som hbtq-person om man har en funktionsnedsättning. (Ibid, s. 29). Andra beskrev ett starkt motstånd från anhöriga och familj när de kom ut som hbtq-person. Sammanfattningsvis berättade många informanter att det räcker att man har en funktionsnedsättning, att det är tillräckligt svårt att vara normbrytare på det sättet och blir för komplicerat för omgivningen om man har ytterligare ett normbrott. I förstudien blev det också tydligt att kraven och förväntningarna på hbtq-communityt

och framförallt RFSL var högre än på resten av samhället. Därav blev besvikelsen större när RFSL inte levde upp till förväntningarna om att vara tillgängliga och till för alla. (Ibid, s. 16)

Det många av informanterna ansågs saknades inom RFSL var kunskap om olika funktionsnedsättningar och vad det kan innebära att leva med funktionsnedsättningar. Rebecca berättade:

Det saknas en tanke om funktion, att börja prata om fysisk tillgänglighet i relation till sina lokaler eller sina events. Att man tar ansvar för det. För det gör man kanske inte nu. Att det är på något vis okej att man inte har uppnått full tillgänglighet om man problematiserar det. Om man jobbar aktivt med det, då kan jag ha förståelse för att det ibland inte går. Men nu är det liksom, det är lite halvt otillgängligt här, men det är ok. Man är ganska ambivalent om det. På ett håll är det som: Vi har börjat tänka på funktion nu. Men man kan ändå inte implementera det riktigt än i sitt dagliga arbete. (Ibid, s. 36)

Rebeccas citat beskrev nära nog verkligheten. Därför har en viktig del i projektet varit internutbildning och att se över RFSL:s olika interna styrdokument. Samt att skapa en ny tillgänglighetspolicy och en ny handlingsplan. Att inneha en medvetenhet innebär att man har kunskap och förståelse. Det kanske inte går att skapa tillgängliga verksamheter och lokaler för alla, alla gånger. Men att visa att det åtminstone finns en medvetenhet, en förståelse och en vilja att förändra.

VAR FINNS VÅR PLATS?

När vi i förstudien frågade vad informanterna saknade för typ av verksamheter fick vi flera bra och konkreta svar. Flera av informanterna önskade att det fanns olika typer av sociala verksamheter.

- **Alex: Man skulle behöva en handikappgrupp. Där man får hjälp att driva en sådan grupp. Jag skulle vilja starta något sådant. Men man behöver någon som hjälper till och stöttar och planerar och sådant. En projektledare.**
- **Lisa: Som en funkisgrupp inom RFSL?**
- **Alex: Ja eller en stödgrupp där man kan få träffa andra. Det kan ju vara funkisrörelsen, det behöver inte vara RFSL heller.** (Ibid, s. 40)

Utifrån arbetet med referensgrupperna har vi idag den etablerade verksamheten Hbtq-hänget, en social mötesplats för hbtq-personer som har rättigheter genom LSS och som bor på gruppboenden och/eller arbetar på daglig verksamhet. Hbtq-hänget har funnits sedan hösten 2015 och har träffar en gång i månaden med 5–12 deltagare på varje träff. Informanterna Markus, Kris och Kim från förstudien ville ha mindre grupper för personer med erfarenhet av NPF-diagnoser. (Ibid, s. 40) Det var viktigt för dem att sociala sammanhang inte blev för stora och stökiga. Kris berättar:

Jag känner att jag saknar ett aspinätverk. Jag skulle vilja ha mer kontakt med andra. Det är inte något som finns, det är något man måste kämpa sig till även efter man fått diagnosen. Så träffar för personer med NPF med möjlighet att nätverka med andra aspisar. Helst ska det bara vara personer med NPF. Det är ju en mentalfunktion. Däremot tror jag man kan lära sig över gränser och av varandra. Men någon form av grupp där NPF är normen i rummet. Det är jätteskönt att kunna slappna av och strunta i kompenseringen. Lägga ner det neurotypiska beteendet och spelet och mer gå ner på det grundläggande beteendet. (Ibid, s. 40)

Under Funkisprojektets tid har det startats en medlemsgrupp hos RFSL Stockholm som heter NPF <3 hbtq som är just en sådan social mötesplats som Markus, Kim och Kris efterfrågade. Detta initiativ startades utanför Funkisprojektet och är ett tydligt tecken på hur Funkisprojektets arbete indirekt påverkat hela föreningen och att RFSL nu försöker arbeta utifrån ett tillgänglighetstänk i sina olika verksamheter. Men framförallt att medlemmar med normbrytande funktionalitet tar mer plats.

BEHOVET AV UTBILDNING

En av de övergripande slutsatser vi kunde dra av sammanställningen av den enkät vi gjorde under förstudien som riktade sig till LSS-personal i Stockholm stad och funktionshinderorganisationer, var att det var få av de svarande som arbetade på ett strukturerat och normkritiskt sätt med hbtq-frågor i sin verksamhet eller organisation. I analysen kunde vi skönja flera olika förklaringsmodeller till detta. Men det som blev tydligt och som också bekräftades av tidigare erfarenheter, rapporter och studier (jmf. Grönvik & Söder 2008, Hellman 2005, Löfgren Mårtensson 2004, Ericson 2010 & 2013, Bahner 2016) var att kunskapsbristen och osäkerheten kring frågor om sexualitet och könsidentitet när det kommer till personer med normbrytande funktionalitet är väldigt utbredd. Detta hänger ihop med starka heteronormativa och funkofoba föreställningar om vem som har en sexualitet och hur den ska göras.

I enkätsvaren blev det även tydligt att man inte ansåg att ett aktivt arbete med hbtq-frågor var en prioritet. (Ericson 2013, s. 44–47) Det fanns även svar som indikerade att man inte ansåg att det ingick i verksamhetens eller organisationens uppdrag. (Ibid, s. 48) En av förklaringarna man uppgav till detta var att det inte hade efterfrågats av medlemmarna eller målgruppen. Att det inte efterfrågats tolkades som att det inte fanns något behov. (Ibid, s. 49) Det som var glädjande i förstudiens enkätsvar var att hälften av de svarande tyckte sig se ett behov av att arbeta normkritiskt med hbtq-frågor och många var intresserade av att ta del av utbildningsinsatser om det skulle erbjudas sådana kostnadsfritt. (Ibid, s. 42)

Kostnadsfria utbildningar är också exakt vad vi har erbjudit i och med Funkisprojektet. Till skillnad från enkätens låga svarsfrekvens i förstudien så har intresset för utbildningarna under tiden för Funkisprojektet varit över förväntan.

VAD HAR FUNKISPROJEKTET GJORT UNDER SINA TRE ÅR?

KORT SAMMANFATTNING

Den första juni 2014 startade RFSL Stockholms och RFSL Förbundets samarbetsprojekt Funkisprojektet med medel från Arvsfonden. Projektet har varit ett treårigt nationellt projekt. Funkisprojektet har handlat om att uppmärksamma rättigheter för hbtq-personer med funktionsnedsättningar genom att uppmärksamma rättigheter och normer kopplade till funktionalitet och hbtq.

RFSL har inom projektet samarbetat med en mängd olika personer med erfarenheter av normbrytande funktionalitet, med flera funktionshinderorganisationer, LSS-verksamheter och aktivister. Funkisprojektet har varit ett stort och komplext projekt, som bestått av flera olika delar. Störst fokus har legat på normkritiska utbildningsinsatser och sociala mötesplatser för hbtq-personer som arbetar på daglig verksamhet och/eller bor på gruppboenden.

Under projektets första år togs utbildningsupplägg och metodmaterial fram genom ett referensgruppsarbete med tre av projektets olika målgrupper: LSS-personal, funktionshinderorganisationer och hbtq-personer som bor på gruppboende och/eller jobbar på daglig verksamhet. Referensgruppsarbetet har varit en viktig del i vår metodutveckling där vi kunnat samarbeta nära med målgrupperna.

ÖVERGRIPANDE PROJEKTMÅL

Så här formulerade vi våra projektmål när projektet drog igång: Vi vill med Funkisprojektet skapa bättre förutsättningar och bemötande för hbtq-personer med olika erfarenheter av normbrytande funktionalitet inom RFSL:s verksamheter, inom funktionshinderorganisationer och inom LSS-verksamheter.

DELMÅL

- Att RFSLförbundets, RFSL Stockholms och RFSL Ungdoms kanslipersonal ökar sin kunskap och förståelse kring normer om funktionsvariationer och tillgänglighet.
- Att normbrytande personer som är yrkesverksamma inom eller har rätt till LSS, RFSL och funktionshinderorganisationer har ökade möjligheter att vara öppna på sina arbetsplatser oavsett sexuell läggning, könsidentitet, funktionalitet, hudfärg/etnicitet och religion.
- Att vi ser över RFSL:s lokaler och våra metoder och materials tillgänglighet.

UTBILDNINGSFOKUS

RFSL har arbetat med information och opinionsbildning i 65 år, och har spelat en viktig roll i utvecklandet av olika organisationer och verksamheter hbtq-arbete. RFSL:s utbildningsverksamhet har idag en gedigen erfarenhet, ett gott anseende och bred kompetens inom en mängd olika områden för att uppmärksamma hbtq-personers livsvillkor och rättigheter. Bland annat arbetar RFSL med internationell samverkan, hälsofrämjande verksamhet och asylrådgivning.

RFSL anpassar alla sina hbtq-utbildningar för att passa olika verksamheter med vitt skilda behov. Det kan handla om allt från en timmes föreläsning till längre processer som sträcker sig över flera tillfällen.³ Alla utbildningar som RFSL ansvarar för utgår från ett normkritiskt perspektiv. Innan Funkisprojektet startade hade RFSL inte nått målgruppen LSS-verksamheter eller funktionshinderorganisationer med våra utbildningar i någon större grad. Därför blev det viktigt att göra en stor och omfattande satsning på utbildning riktad

3) Vill du veta mer om RFSL:s utbildnings verksamhet och hbtq-certifiering, se www.rfsl.se/utbildning

till personal inom LSS-verksamheter, främst daglig verksamhet och grupp-/serviceboenden. Vi har dock även utbildat assistenter, LSS-handläggare och ledare för studiecirkel för personer som bor på gruppboende eller jobbar på daglig verksamhet. Syftet var att synliggöra och förändra begränsande och diskriminerande normer inom LSS-verksamheter och funktionshinderorganisationer och hur man kan arbeta för att motverka dem. Vi har tillsammans med personal, styrelse och tjänstepersoner velat skapa bättre förutsättningar för hbtq-personer med erfarenhet av normbrytande funktionalitet oavsett var man arbetar, bor eller befinner sig.

Det utbildningskoncept som vi tagit fram inom Funkisprojektet har varit en kortare process, som sträckt sig över två halvdagar. Den första halvdagen har varit kunskapsorienterad och bestått främst av föreläsning för att ge deltagarna en gemensam kunskapsgrund i hbtq-frågor att utgå ifrån. Den andra halvdagen har varit workshopinriktad, där har vi tillsammans övat på hur man kan integrera hbtq-kunskap och normkritik i ens verksamhet, hur verksamheterna och organisationerna praktiskt kan göra skillnad i dessa frågor och bedriva förändringsarbete.

Utbildning för LSS-personal och för funktionshinderorganisationer

Fokus under de normkritiska utbildningarna är normer och rättigheter kopplade till hbtq, normbrytande funktionalitet och hur man kan arbeta för att motverka diskriminering. Upplägget på utbildningarna för LSS-personal och för funktionshinderorganisationer var i stort sätt detsamma. Men för LSS-personal arbetade vi mycket med utgångspunkt i Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter för personer med erfarenheter av funktionsnedsättning. För funktionshinderorganisationers kanslipersonal och styrelsemedlemmar fokuserade vi istället mycket på likheter mellan hbtq-rörelsen och funktionshinderrörelsen när det kommer till våra kamper för mänskliga rättigheter.

Under 2015 slutförde vi referensgruppsarbetet och påbörjade arbetet med utbildningarna. Utifrån de svar vi fått i våra utvärderingar av utbildningsinsatserna så har målgruppen varit mycket nöjda med insatserna. Den stora majoriteten upplevde att de hade fått ny och förbättrad kunskap kring hbtq-frågor och normer samt verktyg att använda inom den egna verksamheten efter genomförd utbildning.

Metodmaterial

Vi har arbetat fram tre olika metodmaterial riktade och anpassade till de två olika målgrupperna som vi vänt oss till med våra utbildningar. LSS-personal och funktionshinderorganisationer. Vi har gjort två olika material, Jobba vidare, ett material riktat till LSS-personal och ett riktat till funktionshinderorganisationer. Dessa är en förlängning av och ett stöd till de två utbildningstillfällena och blir ett sätt för de utbildade verksamheterna att kunna fortsätta det normkritiska arbetet.

Materialet Hbtq-handboken är en handbok för att starta en verksamhet som Hbtq-hänget eller en samtalsgrupp om normer, hbtq och rättigheter som kan användas av exempelvis LSS-verksamheter, funktionshinderorganisationer, RFSL-avdelningar eller studieförbund. Varje LSS-verksamhet som vi har utbildat har fått minst två pappersexemplar av Hbtq-handboken och varje enskild anställd som gått utbildningen har fått den som pdf. Utöver det har i snitt en person eller verksamhet i veckan kontaktat oss för att de vill ta del av Hbtq-handboken. Idag finns Hbtq-handboken över hela landet och vi har fått bekräftande återkoppling om att minst sex olika verksamheter använder Hbtq-handboken som underlag när de bedriver samtalsgrupper. Hbtq-handboken har också blivit reviderad och ännu mer lättläst. Denna nya uppdaterade version släpptes i början av 2017.

HBTQ-HÄNGET – EN SOCIAL MÖTESPLATS

Hbtq-hänget är till för personer som har rätt till LSS-insatser. Hbtq-hänget uppstod efter att referensgruppen efterfrågade en social mötesplats för personer som bor på gruppboenden och/eller arbetar på daglig verksamhet. Målgruppen ville ha en plats där man kan prata om hur det kan vara att leva som hbtq-person och träffa andra med liknande erfarenheter. På Hbtq-hänget har vi fokuserat på rättigheter, hbtq-frågor och empowerment. Hbtq-hänget har funnits sedan hösten 2015. Verksamheten består av organiserade sociala träffar en gång i månaden i Stockholm och aktiviteter under Stockholm Pride. Under projektets tid kommer vi att ha genomfört 20 hbtq-hängsträffar. Verksamheten har haft 5–12 deltagare vid varje tillfälle, både nya och återkommande besökare. Hbtq-hänget är väldigt efterfrågat och många besökare berättar att de längtar till träffarna och att de har känt sig välkomna med en gång. Personal på boenden som vi mött eller utbildat har beskrivit Hbtq-hänget som livsviktigt och livsförändrande för målgruppen.

Till en början hade Hbtq-hänget sina träffar i lokaler på Reimersholme, men under 2017 bytte vi till lokaler på Folkuniversitetet. Anledningen till att vi inte kunnat vara i våra egna lokaler är för att de inte är tillräckligt tillgängliga för denna verksamhet.

Vi har spridit Hbtq-hänget som metod och verksamhet till flera olika städer genom olika workshops. Vi vet idag att det kommer att starta Hbtq-häng för målgruppen i Gävle och Göteborg. Vi har även fått indikationer om att Bollnäs och Söderhamn eventuellt kommer starta upp Hbtq-häng.

INTERNA UTBILDNINGSINSATSER

RFSL:s förbundskansli och RFSL Stockholm har tagit fram en tillgänglighetspolicy och påbörjat ett arbete med handlingsplaner för tillgänglighet på förbunds nivå. Arbetet är förankrat i ledning och styrgrupp. Under projektets första år genomgick all dåvarande personal tre olika kurstillfällen med fokus på tillgänglighet och att höja kunskapen kring olika funktionsnedsättningar och funktionsnormen. Följande experter och organisationer föreläste:

- STIL (Sveriges independent living-rörelse): *Cripteori och funktionsnormer* Christine Bylund.
- Forskare Jack Lukkerz: *Sexualundervisning i särskolan*.
- Riksföreningen Grunden: *Grundens arbete* Ola Svenson och Emily Gunnarson.
- DHR (Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder): *Vad innebär ett tillgängligt samhälle? Hur skapas det och för vem?* Rasmus Isaksson
- Attention: *Vad är NPF? Fokus på arbetsplatsperspektiv och konflikthantering* Johan Rinman och Angelica Ogland.
- Funka.nu: *Att skapa tillgängligt material/webb, vad ska man tänka på* Patrik Janesköld.

Det interna tillgänglighetsarbetet har pågått fortlöpande under projektets tid. Tillsammans med RFSL:s ledning har Funkisprojektet påbörjat arbetet med fördjupande workshops i tillgänglighetsarbete för förbundets olika enheter. Likvärdigt arbete pågår internt hos RFSL Stockholm. Under 2015 och 2016 höll Funkisprojektet workshop i tillgänglighet utifrån den nya policyn med flera av RFSL:s lokalavdelningar. Under hösten 2015 besökte vi lokalföreningar i Roslagen, Blekinge, Värmland, Skaraborg, Göteborg och Borås. Under 2016 besökte vi Skellefteå, Luleå, Sundsvall och Örebro.

HUR HAR VI ARBETAT INOM PROJEKTET?

Projektets mål har varit att skapa bättre förutsättningar och bemötande för hbtq-personer med olika erfarenheter av normbrytande funktionalitet, inom RFSL:s verksamheter, funktionshinderorganisationer och LSS-verksamheter. En grundförutsättning för att nå projektets mål har varit att arbeta målgruppsintegrerat. Vilket vi har gjort under hela projektets tid. Under stora delar av projektets första år arbetade vi med tre olika referensgrupper: En för LSS-personal, en för personer med rätt till LSS-insatser och erfarenheter av normbrytande kognitiv funktionalitet samt en för funktionshinderorganisationer. Tillsammans med dessa skapades och godkändes de olika utbildningsupplägg vi tagit fram inom projektet. Referensgrupperna har även deltagit i arbetet med metodmaterialet Jobba vidare. I referensgruppen för personer med rätt till LSS-insatser och erfarenheter av normbrytande kognitiv funktionalitet bestämdes det hur arbetet med Hbtq-hänget skulle se ut. Tillsammans med målgruppen har Hbtq-hänget och likaså Hbtq-handboken skapats.

Normer, makt & bemötande

HUR MÅNGA HAR VI NÅTT UNDER PROJEKTETS TRE ÅR?

UTBILDNINGAR

Vi har under projektets tid utbildat 34 LSS-verksamheter, med sammanlagt över 300 personer, i allt från Gävleborg till Skåne och Västra Götaland. Vi har utbildat 19 funktionshinderorganisationer med sammanlagt över 150 personer. Det gäller allt från små lokala helt ideella styrelser, till exempel RSMH Trelleborg, till större kanslin med anställda tjänstepersoner, till exempel DHR, STIL och Synskadades riksförbund.

MÄSSOR/KONFERENSER

Vi har under projektets tid deltagit på en mängd olika mässor och konferenser. Vi har synts, hörts, föreläst och hållit workshop vid 86 olika tillfällen under dessa tre år.

För att nämna några:

- Utbildat under Forum Carpes utbildningsdag om normer, rättigheter och sexualitet.
- Deltagit på danskonferensen Kroppsfunktion.
- Deltagit på ALTER-konferensen 2016 Inclusion, Participation and Human Rights in Disability Research – comparisons and exchanges.
- Deltagit och hållit i workshops på konferens arrangerad av projektet Rätten att leva mitt liv.
- Föreläst på uppdrag av Studieförbundet Vuxenskolan.
- Haft möte med Socialstyrelsen för att verka som resurs inför deras nya riktlinjer kring hbtq-frågor.
- Deltagit på Volontärbyråns seminarium om funktionsnormen.
- Deltagit på Internationella funktionshinderdagen varje år under projektets tid.

En annan viktig del i projektet är att vi har deltagit i olika referensgrupper som experter. Bland annat på Linnéuniversitetet i Växjö, Handikappförbundets projekt DATE, Forum SKILL:s projekt Så funkar sex, RFSU:s projekt Teckna!, RFSU Malmös och Grunden Malmös projekt Sex för alla, RFSU:s och Unga Rörelsehindrades projekt Sex i rörelse. Detta har verkat gynnsamt för spridningen av Funkisprojektet men också för förtroendet för RFSL i dessa frågor.

PRIDE

Vi har under projektets tid deltagit på 18 olika pridefestivaler.

För att nämna lite av vad vi gjort under årens lopp:

- Vi har föreläst om projektet på Gotland Pride.
- Vi har deltagit på West Pride.
- Vi har anordnat panelsamtal varje år på Stockholm Pride och olika aktiviteter för Hbtq-hänget. Vi har gått i paraden under Funkisprojektet.
- Vi har föreläst på Skellefteå Pride.
- Vi har föreläst på Söderhamn Pride.
- Vi har påverkat Stockholm Pride genom möten och förslag på hur de kan arbeta för att skapa en mer tillgänglig festival.

HUR HAR MÅLGRUPPEN UPPLEVT PROJEKTET?

UTVÄRDERING AV UTBILDNINGAR

Vid alla utbildningstillfällen har alla som deltagit fått fylla i en utvärdering, både vid steg ett och steg två. Under det första året av utbildningar skickade vi ut utvärderingarna via länk efter genomförd utbildning. Detta bidrog tyvärr till att den statistik vi har är bristfällig eftersom många inte fyllde i utvärderingarna. Under det andra utbildningsåret ändrade vi upplägg och delade ut utvärderingar på papper istället. Därför kan vi bara visa sammanställd data från utbildningarna från den tiden.

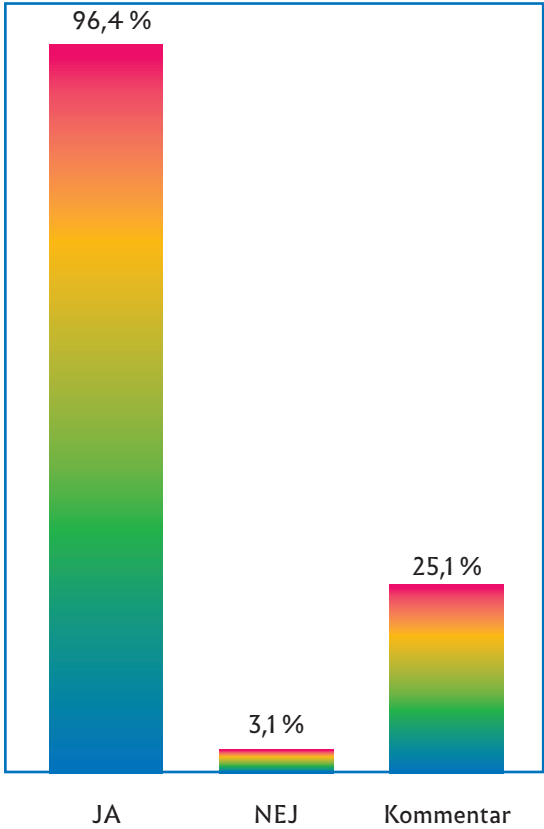
Vi kan dock redovisa hur många av dem som har svarat på utvärderingarna under år två och år tre som skulle rekommendera utbildningen.

Vi har utbildat 34 LSS-verksamheter. Deltagarantalet har i snitt varit 15 deltagare per grupp, men vi har haft grupper med allt från sju till 28 deltagare. Den statistik vi har ger inte en rättvis bild eftersom vi saknar en hel del svar. Sammanlagt har vi från år två och år tre 285 svarande på vår utvärdering. Av dessa skulle 266 av 285 utbildade deltagare inom LSS-verksamheter rekommendera utbildningen till andra, vilket ger en procentsats på 93 %.

Vi har utbildat totalt 19 olika funktionshinderorganisationer. I snitt har deltagarantalet varit åtta personer per grupp, men vi har haft allt från fyra deltagare till grupper om 20. Slår vi ihop de svar vi har fått från år två och år tre så har vi 98 svarande på vår utvärdering. Av dessa skulle 97 rekommendera utbildningen till andra, vilket ger en procentsats på 99 %.

UTVÄRDERINGAR FRÅN LSS-VERKSAMHETER

Vi kommer här att redovisa endast den statistik vi har fått in från utbildningarna under det andra utbildningsåret, det vill säga projektår tre. Detta eftersom dessa utvärderingar är mest fullkomliga rent statistiskt. Under steg ett fick vi in 195 svar på frågan om man hade fått nya kunskaper från dagens utbildning. En av de svarande skrev: ”Det var en ögonöppnare och får oss att tänka på ett sätt som man utan utbildningen inte hade gjort.”

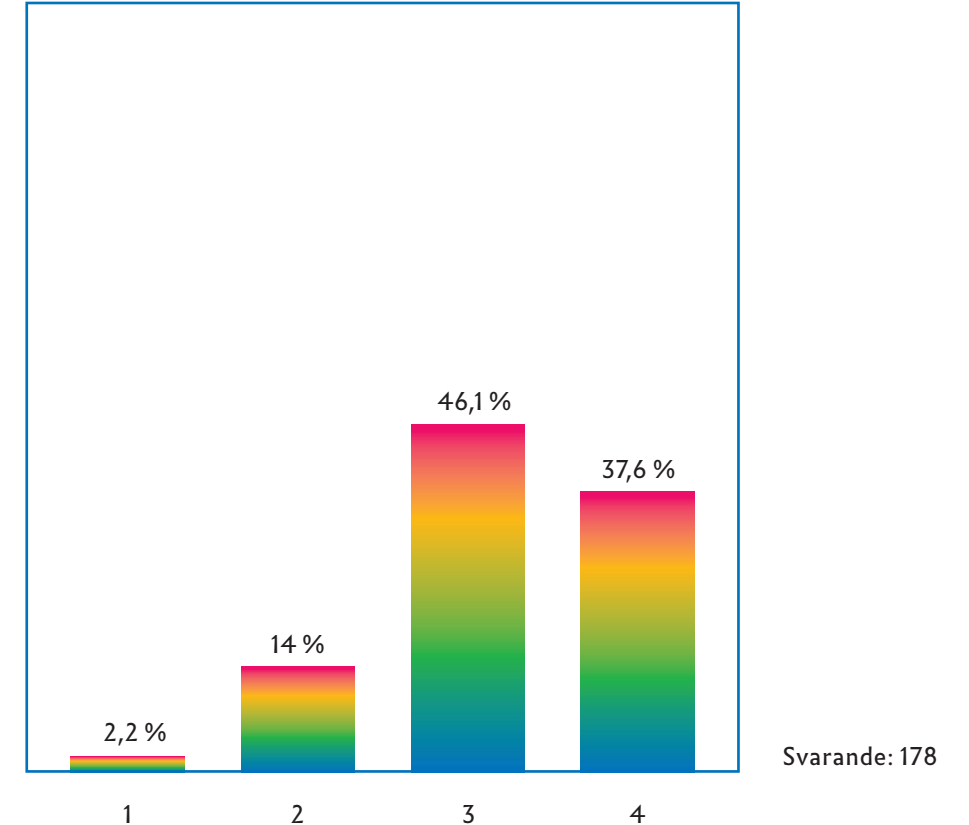

Svarande: 195

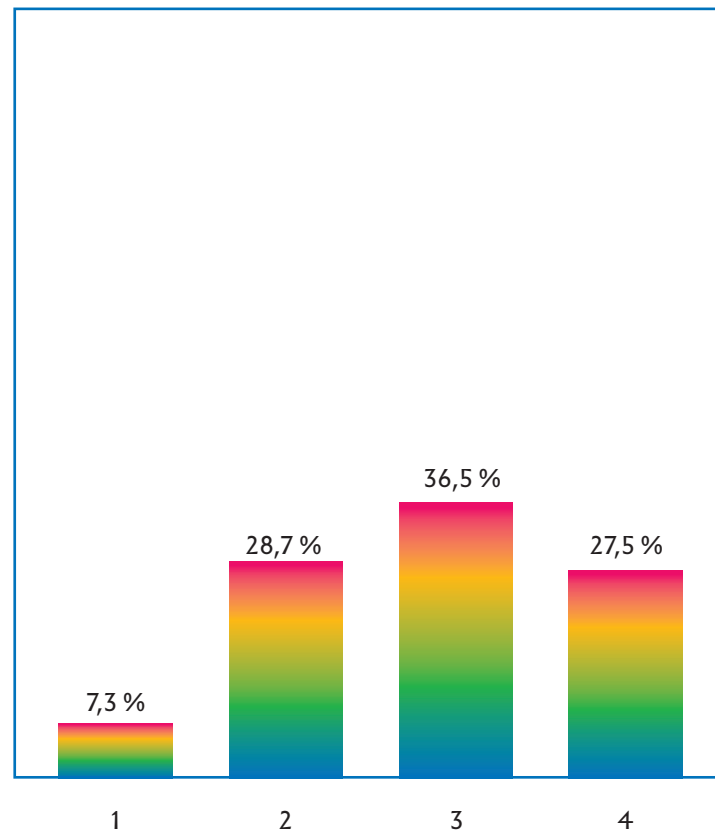
Av 195 svarande, har 96,4% uppgett att de lärt sig något nytt. Utifrån kommentarerna blir det tydligt att det man främst upplever ha lärt sig är nya begrepp och vad hbtq är. Många lyfte även att de har fått upp ögonen för vikten av att ha denna kunskap. Detta var helt i linje med vår förhoppning om vad steg ett skulle ge de utbildade verksamheterna.

Så här såg några av de kommenterar vi fick in, ut:

- Har inte tidigare ägnat så mycket tankar kring hbtq-frågor/ rättigheter för funktionsnedsatta.
- En del nya begrepp.
- Många begrepp som blivit förtydligade.
- Klargjort begrepp.
- Idéer och många tankar bla vart man kan vända sig med olika frågor inom området.
- Bra info och viktigt för våra deltagare.
- Det har varit en ögonöppnare.
- Det känns oerhört viktigt att reflektera kring dessa frågor ute i verksamheterna för att säkerställa att allas rättigheter blir tillgodosedda.
- Det var en ögonöppnare och får oss att tänka på ett sätt som man utan utbildningen inte hade gjort.
- Absolut! Bra att få en ”ögonöppnare” och insikt i saker vi kan arbeta vidare med och utvecklas, som företag, team och personligen.

Det vi kan utläsa av utvärderingarna från tillfälle två, där vi efterfrågade om de upplevde om både steg ett och steg två hade gett dem nya kunskaper, så svarade de flesta, nämligen 46,1 %, att de upplevde att de fått ny användbar kunskap. 46,1 % hade kryssat i tre på den fyra-gradiga skalan, där ett är lägst och fyra är högst i relation till om man upplevde att man fått ny användbar kunskap. Detta bekräftar den feedback vi har fått muntligen, majoriteten har varit väldigt nöjda och har känt att man har lämnat utbildningen med ny användbar kunskap och nya användbara verktyg. Endast 2,2 % angav en etta på skalan, vilket indikerar att de inte fått med sig nya kunskaper, medan 37,6 % kryssade i en fyra.

Svarande: 178

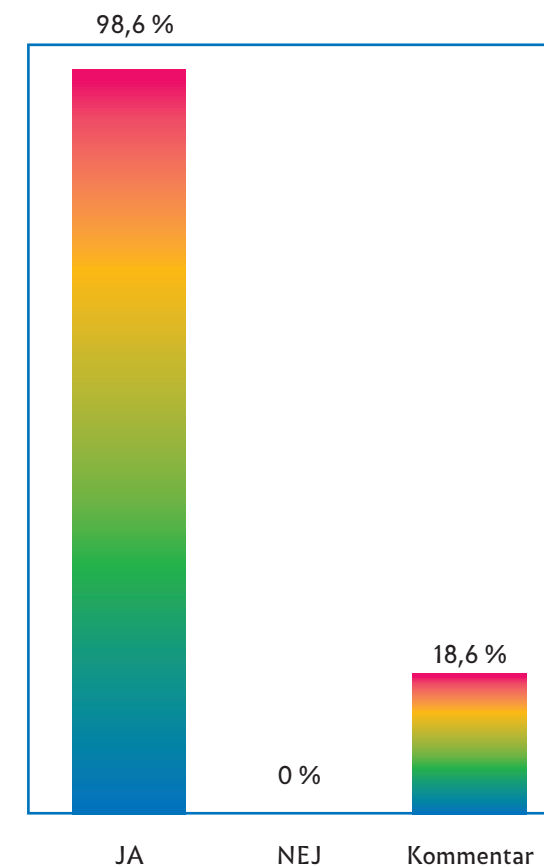
På frågan om utbildningens innehåll har varit användbart för deltagarna i deras verksamhet kryssade 36,5 % tre och 27,5 % fyra. Men det är fler, i jämförelse med frågan om utbildningen har gett dem ny kunskap, som uppger att utbildningen inte känns användbar för verksamheten. Här är det 7,3 % som har kryssat ett och 28,7 % som kryssat två. Men överlag ser vi att majoriteten uppger att de upplever att utbildningen är användbar i verksamheten. Vilket ändå ger oss ett tydligt besked om att utbildningen har uppfyllt sitt syfte om att ge deltagarna ny kunskap som de upplever är relevant att använda i sin yrkesroll och verksamhet.

UTVÄRDERINGAR FRÅN FUNKTIONSHINDERORGANISATIONER

Vi kommer här att redovisa endast den statistik vi har fått in från utbildningarna under år tre eftersom dessa utvärderingar är mest fullkomliga, rent statistiskt. Under steg ett fick vi in 70 svar på frågan om man hade fått nya kunskaper från dagens utbildning. Svaret blev följande:

Av 70 svarande har alla uppgett att de lärt sig något nytt. Även bland funktionshinderorganisationerna lyfte de flesta att de främst lärt sig nya begrepp och vad hbtq är. Sen kunde vi se fler som lyfte vikten av att detta inte blev något tillfälligt samt en oro angående hur man ska förvalta kunskapen vidare inom organisationen. Att det måste förankras på ett strategiskt sätt. Vår förhoppning har varit att utbildningarna ska starta en process, vilket de verkar ha gjort. Dock finns det alltid en risk

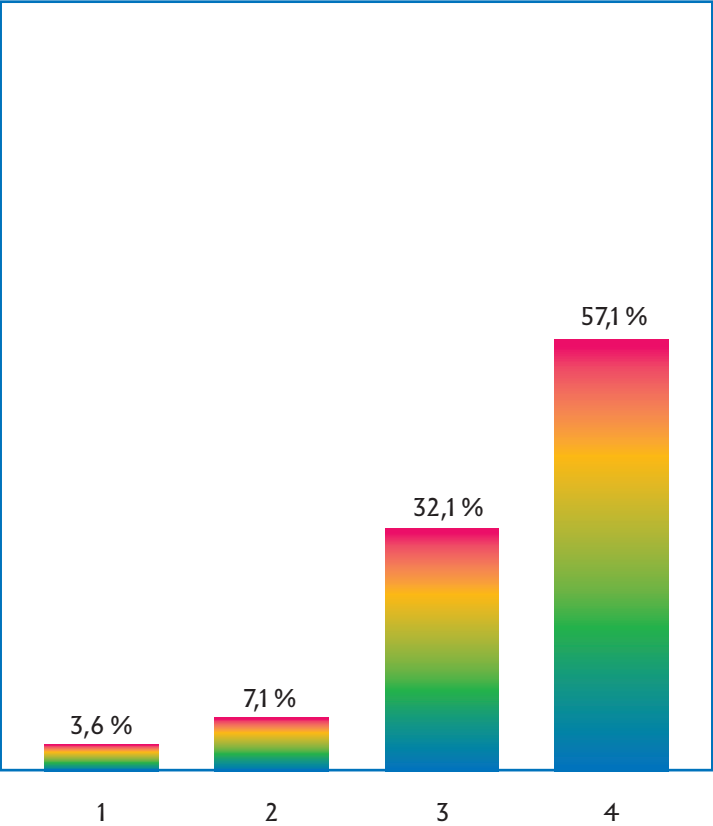
att utbildningsinsatser just blir tillfälliga insatser. Vi hoppas ändå att vår metodbok, Jobba vidare, kan verka som ett stöd för de olika organisationerna fortsätta hbtq- och normkritiska arbete.

Svarande: 70

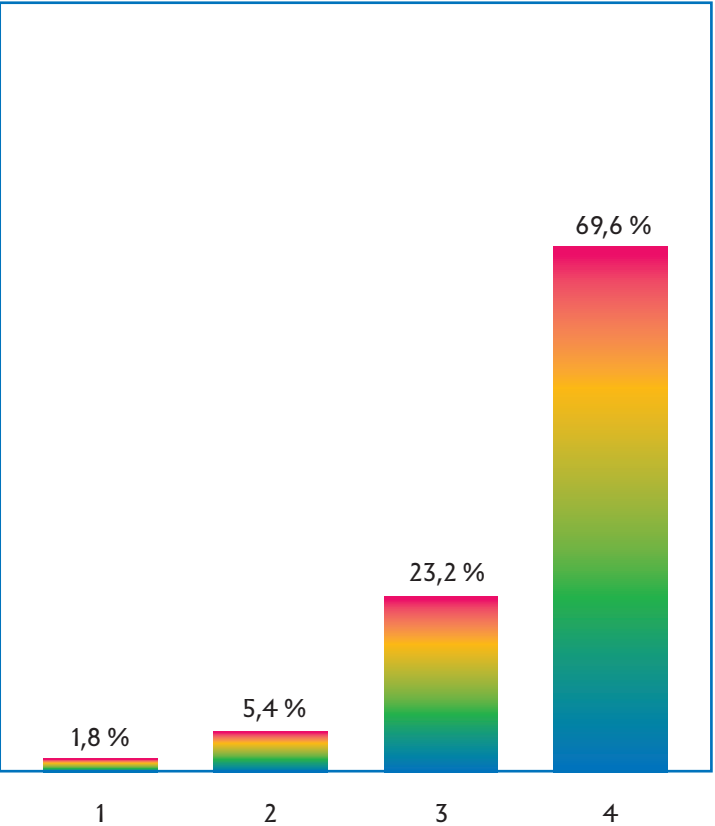
FRITEXTSVAR: KOMMENTAR

- Bra upplägg, pedagogiskt bra för komplex fråga.
- Jag lärt mig saker som jag inte visste.
- Många nya begrepp & uttryck!
- Grundläggande uppfriskning.
- Jag tror detta är ett bra första steg. Men jag kan känna lite oro för att det blir ett bloss, och sedan rinner ut i sanden. jag tror att vi behöver konkreta verktyg och en handlingsplan, tydliga instruktioner och ansvarsområden; vem ska göra vad.
- Ja, men det gäller att detta inte stannar inom kansli och delar av styrelsen. Fler aktiviteter måste göras så att tänket får genomslag, även bland personer som i grunden vara väldigt skeptiska, för det finns. Jag tror exempelvis diskussionen om normer kan användas i många andra sammanhang också, t.ex. kring attityden till personer med fler-funktionsnedsättningar eller till personer med utländsk bakgrund.

Svarande: 56

I utvärderingarna från steg två ser vi att frågan om deltagarna upplever att både steg ett och steg två har gett dem nya kunskaper får ett tydligt ja. De flesta, nämligen 57,1 %, har kryssat fyra på en skala där ett är lägst och fyra är högst. Endast 3,6 % har kryssat ett, som indikerar att de inte har fått med sig nya kunskaper, medan 32,1 % har kryssat tre och 7,1 % har kryssat två. Vilket tydliggör att vi nått målsättningen att förmedla ny och relevant kunskap till de utbildade organisationerna.

Svarande: 56

På frågan om utbildningens innehåll har varit användbart för deltagarna i deras organisationer och verksamheter, så ser vi att de allra flesta verkligen upplever det så. Nästan 70 % (69,6 %) har kryssat fyra på skalan. Detta kan jämföras med att det endast är 1,8 % (en person) som har kryssat ett, som indikerar att man anser att utbildningens innehåll inte är relevant eller användbart för organisationen. Detta ger oss ett väldigt gott betyg och bekräftar att utbildningen har uppfyllt sitt syfte med att ge de utbildade organisationerna ny kunskap som de upplever är relevant att använda inom sin organisation.

FÖRDJUPAD UTVÄRDERING GENOM ENSKILDA INTERVJUER

Att göra intervjuer som en del av utvärderingen kan tyckas överambitiöst och tidskrävande, men det gav oss möjligheten att skapa en större insikt och förståelse för hur målgruppen har upplevt projektets olika insatser. Vi har efter varje genomförd utbildning delat ut utvärderingar (resultatet har ni kunnat ta del av i tidigare kapitel). Dock möjliggjorde dessa utvärderingar varken någon fördjupad förståelse av hur personerna upplevde utbildningarna eller följdfrågor. Därför valde vi under projektets slut att lägga tid på att göra ett fåtal intervjuer med deltagare som var intresserade. Vi ville få en ökad förståelse för och inblick i hur de har upplevt utbildningarna, hur de har arbetat vidare och deras förhoppningar inför framtiden. Efter samtal med Socialstyrelsen kom vi fram till att det kunde vara värdefullt att ställa frågor om eventuella behov av riktlinjer och rekommendationer från till exempel Socialstyrelsen.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Vi har använt oss av en strukturerad intervjuguide, med möjlighet till följdfrågor. Intervjuerna med Hbtq-hängets deltagare har också utgått från en strukturerad intervjuguide, som har anpassats för att vara tillgänglig och förståelig för målgruppen. De sex informantintervjuerna, varav en var gruppintervju (efter önskemål från informanterna), har varit från 16 minuter upp till 32 minuter långa. Intervjuerna har spelats in och sedan transkriberats av tjänsten transkribering.nu. Därefter har genomläsning och analys utifrån återkommande teman i materialet skett i enlighet med de rekommendationer som finns för intervjustudier (se Kvale 1997). Vi ville ha en bred representation av informanter, därför har vi deltagare som var med i projektet från start, det vill säga personer som deltog i referensgruppsarbetet, och personer som nyligen gått utbildningen.

Kort presentation av informanter från LSS-verksamheter:

Susanna, handledare inom LSS-verksamhet. Större stad.
Kerstin, boendestödare inom LSS-verksamhet. Mindre stad.
Gunilla, mellanchefer inom kommunal verksamhet. Mindre stad.
Carlos, boendestödare inom LSS-verksamhet. Större stad.
Emma, verksamhetschef för boende. Större stad.
Maja, handledare på daglig verksamhet. Mindre stad.

Kort presentation av informanter från funktionshinderrörelsen:

Kim, tjänsteperson på större förbundskansli. Större storstad.
Renata, styrelseledamot, mindre lokalförening. Mindre stad.

ATT GÖRA INTERVJUER MED PERSONER MED NORMBRYTANDE KOGNITIV FUNKTIONALITET

Vi ville göra intervjuer med Hbtq-hängets deltagare som en del av utvärderingen av Hbtq-hänget. Vi köpte först in programmet Picto-O-Stat⁴ som är ett utvärderingsverktyg framtaget för målgruppen. Men vi märkte när vi testade att det inte fungerade för just Hbtq-hängets besökare. Därför använde vi oss istället av en strukturerad intervjuguide, med korta och tydliga frågor.

Etiska reflektioner

Projektledare Lisa Ericson som gjorde intervjuerna med utbildningsdeltagarna hade träffat och utbildat flera av informanterna och Johanna Nyberg som är verksamhetsansvarig för Hbtq-hänget gjorde intervjuerna med deltagarna från Hbtq-hänget. Nyberg har även stor erfarenhet från tidigare studier att göra intervjuer med målgruppen.⁵

Vi har följt etiska rådets riktlinjer när det gäller insamlandet av material genom intervjuer. Alla deltagande informanter har tydligt informerats om syftet med studien och att intervjun kommer att spelas in och transkriberas. Att informanterna avidentifieras och

4) Pict-O-Stat är ett enkätverktyg som använder sig av Pictogramsymboler, fotografier och inspelat tal för att presentera och förtydliga frågeställningar och svarsalternativ för personer med olika former av kognitiv funktionsnedsättning.

5) se; Nyberg (2012, 2013)

anonymiseras. De har haft möjlighet att välja könsneutralt, maskulint eller feminint klingande fingerade namn och vilket pronomen⁶ de föredrar ska användas om dem i rapporten. De har också fått tydlig information om att de kommer att få godkänna de citat som används, samt att de kan höra av sig vid ett senare tillfälle om de har frågor eller vill ta bort något som de har sagt. Att göra intervjuer innebär alltid att det finns en risk att personen som intervjuas inte svarar helt sanningsenligt eller svarar på det sätt som den tror att den som intervjuar önskar. Detta dilemma kan uppstå i alla intervjusituationer, särskilt med personer som man träffat tidigare och har någon slags relation till, vilket båda vi som genomförde intervjuerna hade till informanterna.

ANALYSTEMAN I INTERVJUERNA Hur har utbildningsinsatserna påverkat de olika verksamheterna och organisationerna?

Hos alla organisationer och verksamheter vi har utbildat under projektets tid har vi träffat väldigt engagerade personer och personer som på olika sätt gjort tydligt motstånd till att vi är där. Men de allra flesta har varit väldigt engagerade under våra utbildningar. Många har under och efter utbildningarna berättat för oss hur viktigt det är för dem att vi är där och att deras verksamhet eller organisation får ta del av vår utbildning. Att de känner sig bekräftade och stärkta i sitt fortsatta arbete för mänskliga rättigheter på sin arbetsplats och organisation. De informanter som ställde upp till den fördjupade intervjun skulle vi vilja kategorisera som personer som redan innan utbildningen var engagerade för mänskliga rättigheter. De flesta har beskrivit att de hade relativt bra kunskap kring hbtq-frågor och normkritik redan innan utbildningen – men att de på olika sätt kände sig ensamma och kanske lite utsatta. Många beskriver att processen innan, under och efter utbildningen har verkat väldigt stärkande för dem. Att de har fått fler verktyg och ibland även mer uttalat stöd från verksamhetschefer och styrelser.

6) Det finns olika personliga pronomen, som till exempel hon, hen, han och den.

Vad har Funkisprojektets utbildning betytt för dig?

Carlos beskrev att han och hans kollegor har fått mycket användbara metoder från utbildningen och att det är en process som tar tid och som måste få ta tid.

Det kommer komma, det här är en process, den är startad och det kommer ta tid, processerna här är långa du vet.

Detta är något som vi som utbildare också har varit väldigt tydliga med. Att två halvdagar och ett metodmaterial inte löser allt. Normkritik är inte en ”quick fix”, det är en ständigt pågående process som tar och måste få ta tid. Men vår förhoppning och intention med utbildningarna har varit att ge personal och verksamhet kunskap, metoder och verktyg för att påbörja och fortsätta det arbete som behövs för att hbtq-personer inom LSS-verksamheter och funktionshinderorganisationer ska kunna vara sig själva och känna trygghet utan att bli utsatta för kränkningar eller diskriminering.

Renata som var styrelseledamot i en mindre funktionshinderförening berättade att för henne blev utbildningen ett sätt att förstå och hantera Sveriges syn på hbtq-personer.

Jag upplever att i Sverige finns det allmänt mer motstånd mot hbtq än i mitt hemland [annat västeuropeiskt land]. Här är det lite mer ”Shhh”, ”Öh, vad är det?” eller att det är generande att prata om det. Och det har jag upplevt även inom föreningen, och jag tycker att jag har märkt att de som har gått [utbildningen] har vidgat synen, och inte är lika frågande eller dömande.

Kim som arbetade som tjänsteperson inom en större funktionshinderorganisation lyfte två motstridiga aspekter som vi även kunde se i utvärderingarna från främst funktionshinderorganisationerna.

Det har betytt mycket för mig. Att jag ser att min chef tog initiativet till det här och det är jag så glad för. Men jag tror tyvärr att det rinner ut i sanden om inte RFSL på något sätt tar tag i oss och fortsätter det här samarbetet, så jag tror kanske inte att det kommer att hända så mycket mer. Utan det kommer vara en utav alla utbildningar man har gjort och sen så blir det inget av det.

Nämligen glädjen över och vikten av att frågorna lyfts och att initiativet kommer från en chef, och rädslan och insikten att detta troligen inte kommer att göra någon skillnad. Detta blir även tydligt för oss som arbetar med utbildning som ett redskap för förändring och för att motverka diskriminering. Det krävs resurser, riktlinjer och mandat från ansvarig chef eller styrelse. Annars kan konsekvensen bli att engagemanget som tänds, släcks ut.

Har du förändrat ditt sätt att arbeta och tänka kring bemötande?

Många beskrev att utbildningarna hade väckt olika känslor hos dem själva och personalgruppen. Det öppnade upp olika diskussioner och samtal om hur de skulle arbeta och hur man skulle kunna göra förändring och arbeta med representation. Vad krävs av dem som personal? Carlos berättade att de på hans arbetsplats hade funderat mycket på normkritik och representation och vad Funkisprojektet egentligen ville att de skulle göra.

Vi diskuterade det här med olika roller, att kunna hoppa ur rollerna. Ska vi ändra identitet här och så här? Och jag tänkte ”okej, jag är den enda mannen här, vill ni att jag jobbar med kjol eller?” För det skulle jag kunna. [spegla en boende som var trans] Alltså det där är inget större problem för mig, men kanske inte med höga klackar (skratt). Men vi hade såna diskussioner, hur man kunde se på det hela att hur mycket hjälp skulle den boende få ifrån detta, om vi som personal gjorde så? För att vi har också våra fördomar hit och dit.

Utifrån denna diskussion bland personalen skapade de ett forum för hur de aktivt skulle arbeta för att stödja den boende som bröt mot cisnormer när det kom till uttryck och identitet. Var går personalens gräns, hur kan de arbeta aktivt för att stötta? Kerstin berättade att utbildningen hade påverkat henne, hon berättade:

Man får sig en tankeställare. Att man tänker till lite mer, en gång extra kanske. Funderar först och tänker och pratar sen. En del är väldigt snabba i sina svar. Man får tänka till lite innan man svarar.

Medan Carlos på frågan om utbildningen hade förändrat hans sätt att arbeta med bemötande inte var lika övertygande:

Personligen nej. Det har inte förändrat så mycket för mig, men för en del ja. Vi jobbar väldigt mycket i våra gruppboendestäder med det just nu också, för vi har upptäckt att bemötande inte är på topp. Så vi jobbar på det och det gäller oavsett vem du träffar. Oavsett.

Kim berättade om en situation som vi mött både inom funktionshinderrörelsen och inom LSS-verksamheter. Hon berättade:

Alltså jag märker ju att de [andra kollegor] inte tar det på allvar. Så därför tror jag tyvärr inte att det kommer spela så stor roll. Det hade behövts vara mycket tydligare att alla måste vara med, inga ursäkter finns annat än om man är sjuk. Men alltså folk planerade in andra möten för att slippa gå, så var folk här och jobbade med andra saker och valde att inte gå utbildningen. Och alltså det ... är det på den nivån, så ja ...

Detta trots att våra krav för att genomföra utbildningarna kostnadsfritt var just att hela verksamhetens personal, kansli och styrelse skulle delta – just för att undvika att endast de redan engagerade deltog. Vi kan konstatera att vi inte alltid lyckades. Det är betydligt svårare för människor att förstå och respektera något när de får det

gratis än när de måste betala. Samtidigt vet vi att möjligheten att erbjuda utbildningarna kostnadsfritt har varit en nyckel till att vi har nått så många och fått en sådan stor spridning. Särskilt bland ideella funktionshinderorganisationer som inte har så mycket pengar. Gunilla berättade även att Funkisprojektet och de samtal hon haft med oss som arbetat inom projektet har betytt mycket för det projekt som de arbetat med internt på den kommun hon arbetade inom.

Men definitivt så har det utvecklat vårt eget material till samtalsgrupper. Det var ni som öppnade upp ögonen. Vi hade varit så, vi hade inte fokus alls på hbtq eller ... vi var så normfasta, faktiskt. Och det är lite skämmigt, jag har skrivit det här, att man kommer på det. För vi var så bara fokuserade på hur vi stödjer de här personerna så att de får rätt till sina rättigheter. Jag väljer att kanske tjata väldigt mycket om det nu, men jag tycker att det har gett mig så mycket, det här att man synar sig själv. Jag tror ju att jag är ganska öppen och tycker att alla har rätt till allt och sådär. Men jag upptäckte att jag har med mig fördomar som jag aldrig har lyft och tänkt på.

Upplever du att du har fått det stöd och den kunskap du behöver?

Vi bad informanterna att reflektera över om de upplevde att de fått det stöd och den kunskap som de behövde för att kunna ge ett bra bemötande i deras yrkesroll eller inom deras förening. Många av informanterna beskrev att de genom utbildningen har fått verktyg att sätta ord på olika strategier. De beskriver att de förstår vikten av att inte behandla alla lika, men likvärdigt. Susanna menade att det tydligaste resultatet av utbildningen var: *Tänker på hur jag uttrycker mig bl.a och varför det är viktigt*. Maja beskrev att:

Jag är mer bekväm i mötet med hbtq-personer. Mer reflekterande och kritisk mot ogynnsamma normer.

Kerstin berättade att hon tiden efter utbildningen var väldigt engagerad och driven, lög på chefen angående att de skulle arbeta med frågorna och verkligen prioritera detta. Men att ju längre tiden gick, desto svårare var det att få gehör för detta. Under intervjun kände hon att hon skulle börja driva på det igen:

Och jag har sagt till min chef nu att vi tycker att jag ska ta upp det igen tycker jag, för att det ändå är så viktigt. Men man måste bolla med varandra lite för att inte glömma bort det, för att bli påmind om saker och ting tycker jag. Det handlar inte bara om hbtq, det handlar om mänskliga rättigheter överallt, hur man ska bemöta folk.

Renata beskrev hur utbildningen och metodmaterialet Jobba vidare har hjälpt dem i deras förening:

Jag tycker att utbildningarna har hjälpt till att försöka tänka inkluderande, oavsett om det nu är sexualitet eller annat. Det handlar om att kunna inkludera så många som möjligt. Här i stan finns det många flyktingar och jag tror att i utbildningarna i vår förening också harväckt frågan "hur vi kan inkludera dem mer?". "Hur når vi de grupper som man inte alltid når?" Så det är inte bara sexualitet, men jag tror att det har hjälpt oss att tänka mer "hur kan vi nå så många som möjligt som är utsatta på något sätt. Och även på vilka sätt kan människor uppleva utsatthet".

Vad skulle behövas för att ni ska kunna jobba vidare med frågorna?

Vi frågade alla informanter som arbetade inom LSS om de upplevde att de saknade riktlinjer för att arbeta med hbtq-frågor inom sin verksamhet. Denna frågeställning kom utifrån ett samtal tillsammans med personer inom Socialstyrelsen som arbetar med att undersöka behovet av eventuella riktlinjer inom funktionshinderområdet när det kommer till hbtq-frågor. Vi frågade hur informanterna såg på behovet av förtydliganden eller externa rekommendationer från till exempel Socialstyrelsen, att lyfta hbtq-perspektivet och sexuella behov. De flesta menade att de egentligen inte såg något behov, utan snarare var rädda för ytterligare en extern text och krav som kom uppifrån utan metod för hur man kan integrera det i verksamheten. Detta var något som flera av informanterna lyfte – hur ska vi arbeta med detta, på vilket sätt? Emma tyckte å ena sidan att det alltid är bra att det finns förtydliganden nerskrivna och med rekommendationer. Men för henne har det alltid varit en självklarhet att hon i sin yrkesroll behöver ha kunskap, insikt och förståelse. Och där ingår hbtq-kunskap. I sitt jobb kan hon till exempel behöva följa med på en sexmessa, även om hon personligen inte gillar det. Hennes roll är att ge personen stöd och service i det liv hen lever och de behov som uppstår. Många lyfter att man behöver ha en tydligare struktur för situationer som kan upplevas känsliga och personliga, situationer som rör intimitet och sexualitet. Detta finns och det är många assistentanvändare och verksamheter som har väl fungerande arbetssätt. Men vi har också mött många verksamheter och personal som känner sig väldigt vilsna när det kommer till hur de ska agera när det kommer till frågor om intimitet och sexualitet. Någon behöver ta ansvar och fortsätta driva frågorna. Se till att de avsätter tid och medel, att hbtq-frågor prioriteras och inkorporeras i den befintliga verksamheten. Många lyfte även önskan om att få inspirationsföreläsningar, att man vill att RFSL ska komma och föreläsa igen. Kerstin berättade:

Ibland måste man få lite ny input igen, för det händer saker och ting på jobbet och nya grejer händer och då faller det bort ibland faktiskt. Så är det. Och då när man var inne i det, då var man mer på kände jag. Sen dalade det lite, det måste jag säga. Men nu är vi taggade att gå på det igen.

Informanternas berättelser visar att det framförallt är i verksamheter där det finns hbtq-personer, som man ser behovet av den kunskap och de metoder och verktyg de fått. Carlos berättade:

Syftet ni ville framföra i sig har kommit fram, det har varit starkt. Sen hur länge vi ska hålla levande, det är en annan sak. Men när det gäller vår boende, hen kommer inte ändra sig för det här. Så för oss det kommer vara levande hela tiden och det gjorde att i vår grupp, var det mer ett lyft än någonting annat för det öppnar nya dörrar. För vi alla tänker inte lika, men vi tänker inte så olika ändå.

Susanna lyfte vikten av uppföljning och berättade:

Det skulle vara bra om man typ tre månader senare har en liten mini uppföljning. Jag tror uppföljning är lite A och O på saker och ting faktiskt. Eller att man skickar ut någon enkät bara för att ”vad har jag applicerat i dag och vad minns du?” Någon slags uppföljning för att, så där, tror jag. För annars blir det så där, här och nu, man är jätteentusiastisk och sen så återgår man till det vanliga. Man stressar runt och så rinner det av en och sen så... ja, ligger det i bakhuvudet.

Flera av informanterna lyfte behovet av olika forum där kommuner skulle kunna mötas och dela erfarenheter. Att lyfta upp de verksamheter som har hittat fungerande sätt att arbeta med frågorna. De efterlyser något slags nätverk samt fortsatt stöd från RFSL.

Om du fick önska inför framtiden?

I LSS-verksamheternas uppdrag ingår att jobba för allas lika värde och rätt till individuellt stöd. Detta menar vi i Funkisprojektet innebär ett arbete för mänskliga rättigheter och en aktiv inkludering av hbtq-personer. Därför frågade vi alla informanter om de fick önska inför framtiden, hur skulle deras hbtq-arbete och arbete för mänskliga rättigheter se ut? Susanne berättade hur hon hoppas att deras verksamhet ska arbeta i framtiden:

Jag skulle vilja, det är ju att hela pronomenbiten antingen försvinner helt och hållet från enkäter, eller att man i alla fall inkluderar ett [tredje] alternativ. Att det kom uppifrån som en riktlinje, att när vi har inskrivningssamtal, då är det här standard, att man frågar? Jag tror att om den finns där så blir det en påminnelse om att det överhuvudtaget finns folk (som är trans). Jag kan inte utgå från mig själv som mall, utan alla är olika.

Emma menade att det är sorgligt att vi inte har kommit längre, att vi överhuvudtaget behöver vara där och prata om självklara saker som mänskliga rättigheter för alla. Att alla ska ses och bemötas som likvärdiga människor.

Det ska bara vara en självklarhet. Jag tycker att det är tråkigt att man ska behöva lägga så mycket arbete på någonting som skulle vara självklart och accepterat oavsett, men det är bra att ni finns.

Kim konstaterade att hon hoppades på mer samarbete mellan RFSL och funktionshinderrörelsen i framtiden.

Jag skulle vilja att man samarbetar mer, eftersom det finns så många punkter eller frågor som faktiskt förenar. Vi har samma problematik men utifrån olika perspektiv i det här sammanhanget, så ska man kunna förenas i det. Men jag tror att det är RFSL som måste ... eftersom sexualitet och alla de här frågorna är er priofråga. Som samhället ser ut just nu, så tror jag att initiativet måste komma från RFSL faktiskt. Och sen kommer funktionshinderrörelsen hoppa på.

Det Kim antydde i sitt citat är något som har blivit mer och mer påtagligt under Funkisprojektets tre år. Nämligen att samhällsklimatet för personer med normbrytande funktionalitet delvis har förändrats. Vi har idag ett samhällsklimat med politiker som pratar om att mänskliga och medborgerliga rättigheter kostar för mycket. Där man sätter olika utsatta grupper mot varandra. Att assistansreformen är hotad är ett stort samhällsproblem. I den kontexten kan vi förstå att hbtq-frågor inte är de mest prioriterade frågorna för funktionshinderrörelsen. Med detta sagt, så vill vi ändå lyfta att de flesta organisationer och föreningar har mött oss med intresse och påbörjat ett arbete för en mer inkluderande förening med stort engagemang.

Susanna avslutade vår intervju med ett litet brandtal som även passar att avsluta denna analysdel med. Hon svarade på frågan om hur hon önskar att hennes arbetsplats skulle arbeta med hbtq-frågor, sexualitet och rättigheter i framtiden med:

Att vi också blir vana vid att prata om ord som har med sexualitet och kroppen att göra överhuvudtaget. Om jag inte är bekväm att prata om det privat, då har jag jättesvårt att göra det även professionellt. Så att vi tar de här orden i vår mun och vi ... Och oavsett om jag tycker och tänker det här, jag kan ju sitta här och vara jätte... jag vet inte, jättekristen och tycka någonting, men att jag ser att det här är min yrkesroll. Jag måste kunna det här ändå. Likväl som jag måste kunna mina diagnoser, jag måste förstå personer. Jag har själv inte diagnosen, men jag måste kunna de här diagnoserna. Jag är själv inte ”sån”, men jag måste ju kunna och inkludera och vara bemötande och förstå vad de här personerna lever med och vad de behöver för att må bra. Att jag måste se det som att det här är ett verktyg lika viktigt som de andra, att det ingår i verktygslådan.

Susannas svar visar på det stora behovet av kunskap och professionalism. Men också att vi har en lång väg kvar. Samtidigt som det nu händer väldigt mycket inom detta område och intresset och förståelsen för varför man som yrkesverksam inom LSS behöver ha kunskap om hbtq och rättigheter. Det är lätt att glömma bort att vi är fostrade i en historia som har låst in och gömt undan personer med normbrytande funktionalitet. Att staten har sanktionerat tvångssteriliseringar av både transpersoner och personer med normbrytande funktionalitet. Personer som av olika anledningar inte ansågs passa in i normen för en svensk medborgare. Idag har vi lagar och regler som ska värna och skydda alla medborgare. Samtidigt står vi inför en situation där assistansreformen är hotad och fler och fler får färre och färre assistanstimmar.

INTERVJUER MED HBTQ-HÄNGETS DELTAGARE ”DET ÄR 100 % BRA!”

Vi intervjuade totalt fyra personer från Hbtq-hänget. Hbtq-hänget är en social mötesplats för personer med kognitiv funktionsnedsättning som har rätt till insatser genom LSS. Det brukar vara 5–12 deltagare på hängets träffar. Hbtq-hänget uppstod efter att referensgruppen efterfrågade en social mötesplats för personer som bor på gruppbonden och/eller arbetar på daglig verksamhet. De önskade en plats att snacka hbtq och träffa andra med liknande erfarenheter. Vi har under träffarna följt de metoder och de tio olika teman som vi tagit fram i Hbtq-handboken. Utöver det fokuserar vi på rättigheter, hbtq-frågor, identitetsstärkande verksamhet och det målgruppen efterfrågar.

KORT INFORMANTPRESENTATION:

Lillbabs, hon

Sara, hon

Kris, hin

Amir, han

Ansvarig för utvärderingsintervjuerna var Johanna Nyberg som är verksamhetsansvarig för Hbtq-hänget. Nyberg har tidigare bedrivit studier utifrån intervjuer med målgruppen (Nyberg, 2011, 2013). Alla intervjuer inleddes med frågan om vad informanten tyckte om Hbtq-hänget. Alla informanter har svarat att Hbtq-hänget är bra. För att förtydliga detta så såg svaren ut så här: ”bra”, ”jättebra”, ”skitbra”, ”100 % bra.”

Vi frågade i alla intervjuer hur deltagaren hade hittat till Hbtq-hänget. Några av informanterna uppgav att de hittat hänget via internet, på RFSL Stockholms hemsida, andra att de hade fått information om hänget till sin bostad (när Hbtq-hänget var nystartat

skickade vi information till olika boenden), läst om det i tidningen (kan vara någon av alla olika intervjuer vi gjort) eller blivit tipsad av kompisar eller personal. Vi kan konstatera att våra metoder för spridning av information kring Hbtq-hänget har fungerat på flera olika arenor. Men att det har varit viktigt med förarbetet att etablera kunskapen om hänget hos olika ”gatekeepers”, så som personal och anhöriga. Är det så att vissa har fått lappar och andra inte? Det vet vi tyvärr inte.

De flesta av informanterna har uppgett att de inte hade så mycket kunskap om RFSL innan de kom till Hbtq-hänget. En person uppger att den har gått en kurs på linje 59, en stödverksamhet främst via telefon som fanns inom RFSL Stockholm 1990–2011.

HUR HAR MÅLGRUPPEN UPPLEVT ATT KOMMA TILL HBTQ-HÄNGET?

Alla har beskrivit att det känts bra och viktigt att få komma till hänget. Flera beskrev att de känt sig trygga och har trivts. På en av frågorna om hur det var att komma till Hbtq-hänget beskrev informanten Sara att det var: ”Lite läskigt, men det var trevligt. Läskigt för att det var ett nytt sammanhang.” Samma informant svarade på frågan varför hon vill komma till hänget, med: ”För att jag känner att jag behöver prata om såna frågor som man tar upp här.” En annan informant, Kris, berättade att hin tyckte att Hbtq-hänget har varit: ”Skitbra! Alltså mina känslor de liksom går ner, lugnar sig.”

Dessa berättelser stämmer överens med vad andra deltagare på Hbtq-hänget har berättat för oss. Hbtq-hänget fyller verkligen en livsviktig funktion för deltagarna. Detta att få träffa andra med liknande erfarenheter, tankar, önskemål och frågor. Ett sammanhang där man kan få svar på vad trans är och få transtips. Att få vara i ett sammanhang som är tryggt och där man är norm som person med normbrytande kognitiv funktionalitet som har en hbtq-identitet. Kris beskrev varför hin ville komma till hänget: ”För att ni är bäst. Och man kan prata om saker man varit med om. Fantastiskt härligt gäng”.

VAD HAR HBTQ-HÄNGET BETYTT FÖR MÅLGRUPPEN?

Det som har blivit tydligt för oss i vårt arbete med Hbtq-hänget är vilken viktig verksamhet det är. Att den är unik i sitt slag och att vi verkligen har fyllt ett stort behov av en trygg mötesplats. Lillbabs uttryckte på ett tydligt och enkelt sätt varför hon har kommit till Hbtq-hänget: ”Jag trivs här.” Eller som Amir beskrev det: ”Det är viktigt att vi håller ihop. Få mer kompisar.” Kris menade att hänget är viktigt för hin eftersom där får hin snacka om hbtqi.

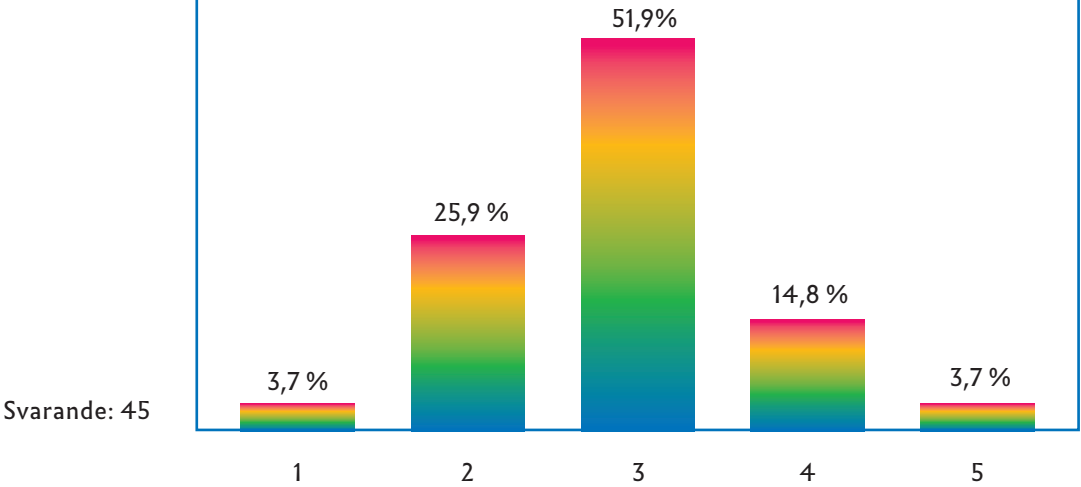
En central del i Hbtq-hänget har varit delaktighet för besökarna och om möjligt självstyre av verksamheten av målgruppen själv. Hbtq-hänget i Stockholm har letts och underlättats av medarbetare i Funkisprojektet som själva inte är en del av målgruppen hbtq-personer med rätt till LSS. När vi spridit metoden Hbtq-hänget och Hbtq-handboken har vi dock märkt att det finns ännu större möjlighet till delaktighet. Till exempel i Göteborg där Grunden är med och arrangerar uppstarten av ett Hbtq-häng. Kanske är det så att det finns större möjlighet att involvera målgruppen ännu mer när verksamheten är etablerad? Under vårt fortsatta arbete med Hbtq-hänget i Stockholm ska vi arbeta för att underlätta delaktighet ännu mer med inspiration av de andra verksamheterna. Vi ser en vikt i att RFSL även i framtiden kan ge sina lokalavdelningar stöd för att starta hbtq-häng. Alla informanterna tog upp vikten av att hbtq-hänget fortsätter och de beskrev en oro och rädsla att det inte ska finnas kvar. RFSL Stockholm kommer att fortsätta att driva Hbtq-hänget med minst en träff i månaden även efter Funkisprojektets slut.

ENKÄTUTVÄRDERING RIKTAD TILL RFSL:S TJÄNSTEPERSONER ANGÅENDE FUNKISPROJEKTETS INTERNA ARBETE

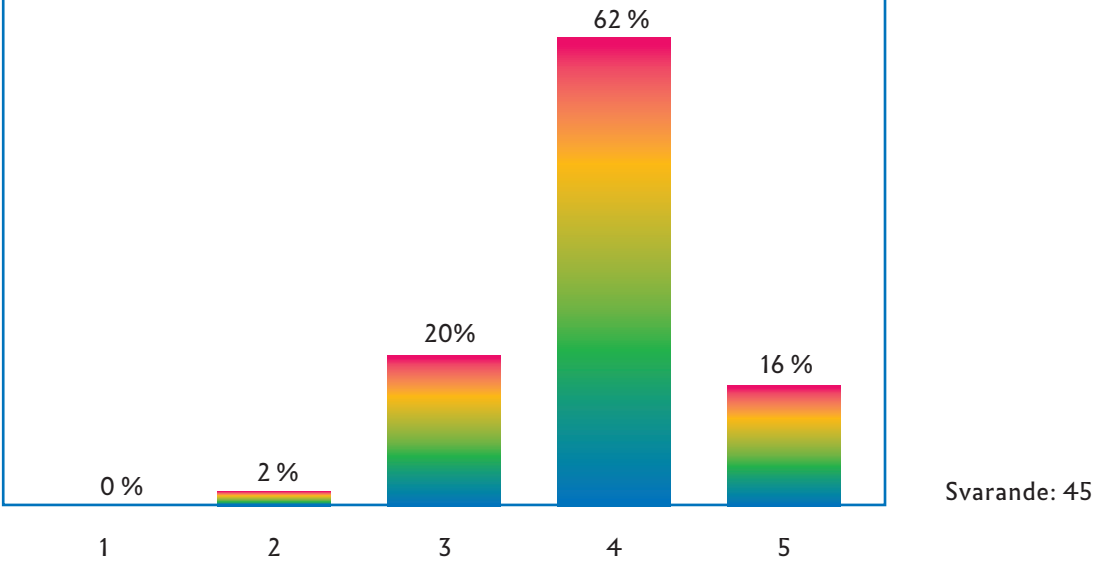
Vi gjorde en kort enkät som i slutet av projektet (april 2017) gick ut till alla anställda tjänstepersoner inom RFSL Förbundet, RFSL Stockholm och RFSL Ungdom. Vi fick totalt in 45 svar och RFSL Förbundet, RFSL Stockholm och RFSL ungdom har idag ca 70 anställda. Vi kan konstatera att vi har fått väldigt många nya medarbetare under dessa tre år och att huvuddelen av vårt interna tillgänglighetsarbete riktat till medarbetarna gjordes under år ett. Trots det är det glädjande

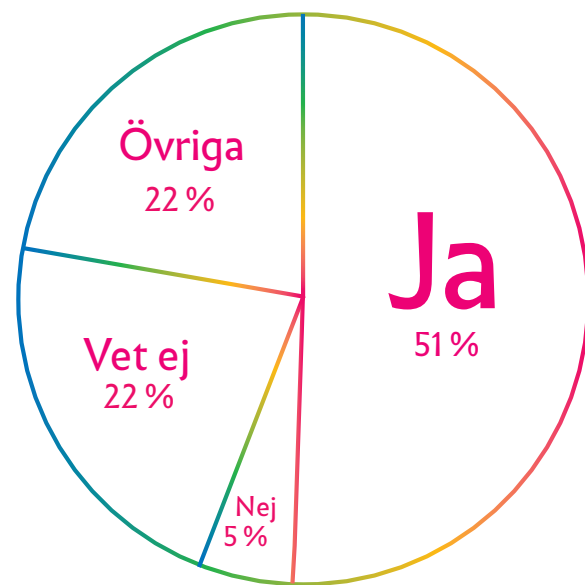
att se att de flesta upplever att de har höjt sin kompetens inom tillgänglighet under dessa tre år. Vilket var syftet och målet med Funkisprojektets arbete.
Vi kan också konstatera att denna kunskap påverkar tjänstepersonerna inom RFSL Förbundet, RFSL Stockholm och RFSL Ungdom i deras dagliga arbete inom RFSL och att de idag upplever att RFSL inkluderar funkis-perspektivet i vårt arbete.

På en skala från 1-5 , där 1=dålig och 5=bra
Hur skulle du uppskatta din egen kunskap om tillgänglighet inom ditt arbete på RFSL innan Funkisprojektet?

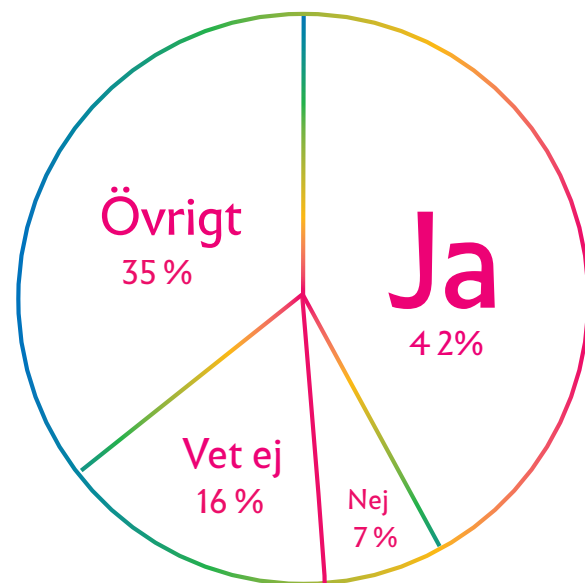
På en skala från 1-5 , där 1=dålig och 5=bra
Hur skulle du uppskatta din egen kunskap om tillgänglighet inom ditt arbete på RFSL idag?

Har kunskapen om tillgänglighet påverkat dig i ditt dagliga arbete på RFSL?

Antal svarande: 45

Upplever du att RFSL idag inkluderar funktionsperspektivet i sitt arbete?

Antal svarande: 45

I kolumnen "övrigt" har personer som velat kunna skriva kommentarer, många har då skrivit "i viss utsträckning" som svar på båda frågorna. Men de flesta kommentarerna handlar om att det ser väldigt olika ut, mellan olika projekt och enheter. Att det tyvärr fortfarande är lite kopplat till individer.

I kommentarerna hittar vi en tydlig självinsikt och delvis självkritik som visar att RFSL har kommit en bit på vägen, men att det fortfarande brister ibland och att arbetet med tillgänglighet måste fortsätta. Men att det har skett stor förändring sen innan Funkisprojektets start.

- Ja, det är frustrerande att se alla brister som påverkar människors möjlighet.
- Inte fullt ut och inte i alla aspekter, men det finns en större medvetenhet nu och när en påpekar otillgänglighet idag tas det emot bättre!
- Ja, men jag behöver bli bättre på det!
- Inte tillräckligt men bättre än förr.
- Delvis, nog mycket upp till var och en fortfarande, men jag märker att det är en prioriterad fråga i planeringen av större arrangemang!
- Det har skett en stor förändring till det bättre sen Funkisprojektet startade men det är en ständig process som behöver fortsätta arbetas vidare med.
- Inom vissa projekt och verksamheter: ja. Men inte inom hela organisationen.

HBtQ-HANDBOKEN – HUR HAR DEN ANVÄNTS?

Utöver alla LSS-verksamheter som vi har utbildat och som har fått Hbtq-handboken har vi skickat den som pdf till en mängd olika personer. Vi har sen boken släpptes fått över 70 olika förfrågningar från olika verksamheter, psykologer, ideella organisationer, myndigheter, universitet, forskare och privatpersoner. Vi skickade ut en enkät till dessa för att undersöka hur de har använt Hbtq-handboken. Tyvärr har vi bara fått 10 svar, men det är väldigt intressant att se hur materialet och metoden används. Vi frågade bland annat varför man ville ha Hbtq-handboken och fick många olika svar:

- För att tanka strategier för hur lärare i högskolan kan hantera tillgänglighet t ex.
- Sökte efter material att använda för att arbeta med mänskliga rättigheter inom äldreomsorg och funktionshinder.
- För att jag bedriver ett forskningsprojekt om hur olika aktörer utmanar normer kring sexualitet och funktionsvariationer.
- Använda i specialpedagogik 1 och Hälso pedagogik i undervisning för blivande undersköterskor.
- Vi behöver skapa forum för brukarna inom funktionshinderområdet att prata om kärlek, sexualitet, kön, rättigheter etc.
- För att arbeta med den tillsammans med personalgrupper.
- Vi startade grupp för Hbtq-personer.
- Jag skulle vilja att den låg tillgänglig för boendepersonal som kommer till vår verksamhet, så att de kunde låna den eller skriva ut ett eget ex.

Dessa svar och att Hbtq-handboken har fått så stor spridning visar tydligt ett behov av tillgängliga metodmaterial kring dessa frågor. När vi frågade om boken uppfyllde deras förhoppningar så var det lite blandade svar. Dels handlar det om att man kanske inte riktigt har förstått för vem Hbtq-handboken är skriven, men det kom även fram att den verkligen hade varit användbar. Vi vet att Hbtq-handboken till viss del är abstrakt och att det ställer krav på att till exempel en stödpersonal ska kunna anpassa övningarna till de behov som finns i den specifika samtalsgruppen. Många beskriver att de har plockat ut delar ur boken och använt, vilket var vår förhoppning och rekommendation.

Uppfyllde boken dina förhoppningar? Beskriv gärna

- Nja. Annan nivå o målgrupp än jag trodde.
- Ja, jag tyckte att den innehöll bra övningar och gav inspiration.
- Jag får börja med att erkänna att jag inte hunnit göra en djupgranskning av boken som jag planerar att göra. Men ja, överlag uppfyller handboken mina förhoppningar.
- Absolut. Har använt den som ett arbetsmaterial och presenterat valda delar.
- Nej. Den riktar sig till hög fungerande, och blir för abstrakt för målgruppen måttligt/gravt utvecklingsstörda.
- Den är tydlig och lättläst vilket är mycket bra.

VILKEN BETYDELSE HAR FUNKISPROJEKTET HAFT?

HAR PROJEKTET SKAPAT OPINION FÖR FRÅGORNA – PÅ VILKET SÄTT?

Under Funkisprojektets tre år har frågorna om tillgänglighet och normer om funktionalitet verkligen satts på agendan inom RFSL, på ett sätt som tidigare inte gjorts. Det är vi såklart väldigt glada och stolta över, att vi gemensamt som organisationer, tjänstepersoner, styrelseledamöter, medlemmar och community höjt kunskapen. Under dessa tre år har vi varit med om att RFSL tagit ett kongressbeslut om att aktivt stödja funktionshinderrörelsen i frågan om LSS. RFSL har tillsammans med många funktionshinderorganisationer och aktiver deltagit på en mängd olika manifestationer för att uppmana regeringen att genomföra en omarbetning av diskrimineringslagen, som 2015 ledde fram till att otillgänglighet blev en diskrimineringsform. RFSL har ställt sig bakom RBU:s krav om att dra i nödbromsen när det gäller neddragningar i assistansen. Under projektets tid har vi sett flera olika områden där hbtq-rörelsen i allmänhet och RFSL i synnerhet har nätverkat, samverkat och samarbetat med funktionshinderrörelsen utöver Funkisprojektets verksamheter. Vi tror och hoppas att detta kommer att fortsätta.

Men det är fortfarande mycket kvar för oss i RFSL att arbeta med. Det är nu det verkliga arbetet för RFSL som organisation börjar. Hur håller vi kunskapen, engagemanget och kompetensen levande? Vi tror och hoppas att införandet av en tillgänglighetspolicy med tillhörande och årligen uppdaterad handlingsplan ska försäkra att det interna tillgänglighetsarbetet fortsätter.

Externt kan vi se att vi inom Funkisprojektet tillsammans med en mängd andra arvsfondsfinansierade projekt, som Sex för alla (RFSU och Grunden), Så funkar sex (Forum Skill), Teckna! (RFSU),

Sex i rörelse (RFSU och Unga rörelsehindrade), Rätten att leva mitt liv (Kulturparken Uppsala) och Medborgargolv (STIL), på olika sätt lyft frågan om normer kring sexualitet, rättigheter, identitet och normbrytande funktionalitet. Detta har också gett oss en möjlighet till ett stort och viktigt nätverk, där vi gemensamt på olika sätt har agerat experter och referensgruppsdeltagare. Detta säger något om att frågan äntligen finns på agendan.

Vi ser en stor skillnad i intresse och förståelse av vikten av att arbeta normkritiskt och inkludera hbtq-frågor inom till exempel LSS-verksamheter idag i jämförelse med när vi genomförde förstudien. När vi genomförde förstudien vårvintern 2013 så skickade vi ut vår enkät till 200 LSS-verksamheter i Stockholm och fick in 59 svar. Av dessa 59 svarade 17 att de jobbade med hbtq-perspektivet. Då fick vi flera svar som visade att man inte ansåg att detta låg i ens uppdrag inom LSS. (Ericson 2013, s. 44) Detta går emot lagens intention om rätten att leva ett liv som andra eftersom de flesta ”andra” har relationer, en sexualitet och könsidentitet och då bör det ingå i ens uppdrag att hantera frågor kring även dessa ämnen.

Nu sitter vi här fyra år senare och har utbildat 34 olika LSS-verksamheter runt om i Sverige och behövt neka minst lika många på grund av att vi inte har hunnit med att utbilda alla som har velat ta del av vår utbildning. Gensvaret och intresset har varit enormt och fortsätter att vara så. När projektet började hade RFSL:s utbildningsverksamhet inte utbildat en enda LSS-verksamhet, idag ser det helt annorlunda ut.

VAD HÄNDER NU?

HUR JOBBAR VI VIDARE?

När Funkisprojektet tar slut tar det viktiga arbetet vid. Som vi beskrev i början så har Funkisprojektet haft fyra olika målgrupper. Om vi börjar med målgrupperna LSS-personal och funktionshinderorganisationer så kommer våra utbildningar fortsätta, men med skillnaden att vi nu kommer att ta betalt för dem. Innan Funkisprojektet var samarbetet mellan RFSL och funktionshinderrörelsen inte särskilt utbrett. Idag ser det annorlunda ut, vi har idag ett större nätverk inom många olika organisationer. Efterfrågan på våra utbildningar från LSS-verksamheter runt om i landet är stor och intresset högt.

RFSL har sen 2016 ett kongressbeslut som uttryckligen säger att RFSL ska arbeta aktivt för att bli en mer tillgänglig organisation för alla, även hbtq-personer med normbrytande funktionalitet. Vi har idag en tillgänglighetspolicy och en handlingsplan som årligen uppdateras och följs upp.

Slutligen har vi vår fantastiska verksamhet Hbtq-hänget som RFSL Stockholm nu tar över ansvaret för. Enligt planerna kommer verksamheten att fortsätta med sociala mötesplatser en gång i månaden i Stockholm och aktiviteter under Stockholm Pride.

REFERENSFÖRTECKNING

LITTERATUR

- Bahner, Julia. 2016. *Så nära får ingen gå? En studie om sexualitet, funktionshinder och personlig assistans*. Skriftserien 2016:3
Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
- Ericson, Lisa. 2013. "och aldrig mötas de två" *En förstudie om hbtq-personer med erfarenheter av funktionsnedsättningar*,
RFSL Stockholm & Arvsfonden
- Ericson, Lisa. 2010. *Från könlös och avsexualiserad till sexuell och kåt: en intersektionell studie om sexualitet och funktionshinderskap utifrån ett cripteoretiskt perspektiv*, Stockholms Universitet
- Grönvik, Lars och Söder, Mårten (red.). 2008. *Bara funktionshindrad? Funktionshinder och intersektionalitet*. Malmö: Gleerup
- Hellman, Finn. 2004. "Blind fläck", I; Tidskriften Kom ut nr. 3 2012.
- Löfgren-Mårtenson, Lotta. 2003. "Får jag lov?" *Om sexualitet och kärlek i den nya generationens unga med utvecklingsstörning*.
Lund: Studentlitteratur
- Nyberg, Johanna. 2013. *Mellan oro och lycka – En intervjustudie om kärlek, nära relationer och intimitet med personer med kognitiv funktionsnedsättning*, Södertörns Högskola
- Nyberg, Johanna. 2011. "Vi har liksom inget sätt" – om hur vårdare förhåller sig till genus och sexualitet i socialterapeutiska LSS-elevhem,
Stockholms Universitet

RAPPORTER

- Statens Folkhälsoinstitut. 2012. *Hälsa och välfärd hos barn och unga med funktionsnedsättning*. A 2012:02
- Statens Folkhälsoinstitut. 2012. *Hälsa på lika villkor?*
- Ungdomsstyrelsen. 2010. *Hon, hen, han, en analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella samt för unga transpersoner*.
Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2

